

Voorwoord

Onder invloed van de wetenschappelijke en technologische ontwikkeling spelen deskundigen een steeds grotere rol in de rechtspleging. DNA-profielen, sporenonderzoek, gedrags- en persoonlijkheidsonderzoek dragen in belangrijke mate bij aan het feitenonderzoek en bewijs in strafzaken. Maar ook deskundigen zijn feilbaar, kunnen elkaar tegenspreken, vooringenomen of onzorgvuldig zijn. In dit verband zaaien twee recente herzieningszaken van de Hoge Raad (Putten, Deventer) twijfel over de betrouwbaarheid van deskundigen en hun werkwijze, maar ook over de interpretatie van bewijsmateriaal door politie en justitie. Zijn juristen, of het nu rechters, officieren of advocaten zijn, wel in staat voldoende weerwerk te bieden aan soms zeer specialistische forensisch deskundigen? Hoe kunnen vertegenwoordigers van verschillende wetenschappelijke disciplines vruchtbaar met elkaar communiceren? Hoe voorkomt een deskundige dat er verkeerde conclusies worden getrokken uit zijn onderzoek? De wetenschappelijke en technologische ontwikkeling is voor de opsporing en bewijsvoering een vernieuwende impuls, maar waar liggen de technische en juridisch/ethische grenzen, bijvoorbeeld als het gaat om het gebruik van databases waarin DNA-profielen zijn opgeslagen? Dergelijke vragen komen aan de orde in dit themanummer van *Justitiële verkenningen*. Voorts beoogt de redactie inzicht te geven in recente technologische en wetenschappelijke ontwikkelingen op dit terrein en een beeld te geven van het bestaande brede scala aan deskundigheden. De redactie dankt Hans Nijboer, die ook het inleidend artikel schreef, voor zijn adviezen bij de voorbereiding van dit themanummer.

Nijboer besteedt in deze bijdrage aandacht aan de manier waarop de verwetenschappelijking van de samenleving op allerlei manieren doorwerkt in het recht. De rol van (forensische) deskundigen hangt hiermee ten nauwste samen. De auteur staat stil bij het groeiende belang en de toenemende implicaties van (forensisch) deskundigenonderzoek in opsporing, vervolging en berechting in strafzaken. Daarna wordt aandacht geschonken aan de interdisciplinaire en interprofessionele communicatie in de (straf)rechtspleging en de daarbij behorende botsingen tussen disciplines en tussen procesdeelnemers, de 'battle of experts'. Afgesloten wordt met een oproep tot duidelijke

rapporten en tot het werkelijk toetsen van deskundigheid bij de benoeming van vaste gerechtelijke deskundigen.

In het artikel van Broeders passeert vervolgens een breed scala aan forensische specialismen de revue, die alle kort worden beschreven. De enorme groei en diversificatie van forensische deskundigheden kan worden gezien als een weerslag van de meer algemene tendens naar specialisatie in wetenschap en technologie. Oude vertrouwde disciplines als forensische geneeskunde en dactyloscopie verschijnen in dit ABC, maar ook nieuwe expertises als forensische verpleegkunde en forensisch beeldonderzoek.

De Knijff gaat in zijn bijdrage in op het belang van DNA-profielen en DNA-databases voor misdaadonderzoek. De auteur onderstreept het belang van een correct gebruik van deze termen omdat er veel verschillende typen DNA-profielen en -databases bestaan. Als gevolg van de toenemende technische complexiteit wordt de rol van de op dit terrein gespecialiseerde getuige-deskundige steeds belangrijker. Men kan niet van rechters en advocaten verwachten dat zij DNA-bewijsmateriaal tot in de finesses begrijpen. Deze ontwikkeling kan op den duur leiden tot een onoverbrugbare kenniskloof tussen wetenschappers en niet-wetenschappers. Met als mogelijk gevolg dat de wetenschapper niet goed wordt begrepen en dat cruciaal bewijsmateriaal niet bij de besluitvorming wordt betrokken. De enige manier waarop dit kan worden voorkomen is door strafrechtstudenten op z'n minst een minimumscholing op dit terrein te laten volgen, aldus de auteur. De Ruiters bespreekt vervolgens de rol van de forensische psychologie in de Nederlandse rechtspraak. Op grond van de Nederlandse strafwet kan de rechtbank bij ernstige zeden- en geweldsdelicten gedragsdeskundigen vragen een rapport uit te brengen over een verdachte. De gedragsdeskundige dient meestal drie vragen te beantwoorden: leed de verdachte ten tijde van het ten laste gelegde delict aan een psychische stoornis; is er een dusdanig verband tussen het ten laste gelegde feit en de eventuele psychische stoornis, dat het consequenties heeft voor de mate van toerekeningsvatbaarheid van de verdachte; en, hoe groot is het gevaar van recidive met een soortgelijk feit? De auteur constateert dat de rapportages aan de rechtbank van wisselende kwaliteit zijn. Verschillende gedragsdeskundigen kunnen tot uiteenlopende conclusies komen ten aanzien van toerekeningsvatbaarheid en recidiverisico. Zij belicht vervolgens aan de hand van een casusbeschrijving de fundamentele verschillen die er bestaan tussen psychologie en recht, zoals de verschillen in kennisleer en metho-

dologie. Ten slotte bepleit zij de oprichting van een geaccrediteerde universitaire master-opleiding in de forensische psychologie en psychiatrie in Nederland. Dit zou een erkenning betekenen van de complexe en specialistische taak van de forensische gedragsdeskundige. Merckelbach en Meijer evalueren in hun bijdrage de verschillende methoden van leugendetectie die momenteel in verschillende Europese landen in gebruik zijn. Daarbij wordt ook de relevante wetgeving kort besproken. De meest gebruikelijke leugendetectietechniek is de methode van de controlevragen. Een nadeel van deze benadering zijn echter de vele foutpositieve uitkomsten, die zelfs onder zeer gunstige omstandigheden rond de tien procent liggen. Daartegenover staat de zogeheten 'schuldige kennis'-versie van leugendetectie, waarbij de kans op foutpositieven kan worden teruggebracht tot onder de één procent. Sommige deskundigen hebben betoogd dat deze methode om praktische redenen slechts geschikt is voor een klein deel van de misdaadzaken. Ervaringen in Japan laten echter zien dat dit geen steekhoudend argument is en dat toepassing van de 'schuldige kennis'-methode op grote schaal mogelijk is op voorwaarde dat de techniek wordt ingezet in een vroege fase van het opsporingsonderzoek. De auteurs merken ten slotte op dat er niet zoiets bestaat als 'schuldige kennis' en dat 'geheugendetectie' een betere naam zou zijn voor deze methode.

Het recht van de verdediging in strafzaken op het invoeren van assistentie van een deskundige of tegendeskundige is het onderwerp van de bijdrage van Hielkema. Centraal staat artikel 6 van het Europese mensenrechtenverdrag EVRM. In dit verband zijn twee beslissingen van het Europese Hof van belang, namelijk die in de zaken Bönisch en Brandstetter, beide tegen Oostenrijk. Het hof past hier het principe van 'fair trial' toe om een antwoord te vinden op de vraag of de verdachte een recht heeft op tegenonderzoek, waarbij verschillende factoren in overweging worden genomen. Ten eerste, de rol die de door de rechtbank benoemde deskundige heeft gespeeld in een specifieke zaak. Als objectief gezien de onpartijdigheid van de deskundige in twijfel kan worden getrokken, zou de verdachte aanspraak kunnen maken op een recht op tegenonderzoek. Dit staat bekend als het 'partijdigheids criterium'. Er is reden voor twijfel als op grond van het onderzoek en de rapportage het besluit is genomen om tot vervolging over te gaan. Een tweede criterium betreft de houding van de verdediging. Deze dient zich actief op te stellen en aan te geven waarom de bijdrage van een tegendeskundige belangrijk is voor de uitkomst

van de zaak. De verdediging dient ook het rapport van de officiële deskundige van commentaar te voorzien. De auteur bespreekt de gevolgen van de Straatsburgse rechtspraak voor beslissingen van Nederlandse rechters en concludeert dat de rechter een verzoek om contra-expertise in principe zal moeten inwilligen als aan genoemde voorwaarden is voldaan.

De laatste bijdrage aan dit themanummer is van De Jong-Ormond. Zij beschrijft en analyseert een achttal arresten van de Hoge Raad, waarin regels worden geformuleerd over de wijze waarop de feitenrechter de deskundige en het door hem of haar gepresenteerde bewijsmateriaal tegemoet dient te treden. De feitenrechter – zo blijkt – dient zich kritisch op te stellen ten aanzien van de deskundige, de gebruikte methode en de wijze waarop deze is uitgevoerd. In dit verband is met name het Schoenmakersarrest een belangrijke mijlpaal.

M.P.C. Scheepmaker, hoofdredacteur